

СТАНОВИЩЕ

на член на научно жури доц. д-р Лиляна Василева от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН

за дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ по научната специалност „Общо и сравнително езикознание“, професионално направление 2.1 Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки в ЮЗУ „Неофит Рилски“

Автор на дисертационния труд: Миранда Хусни Бело

Тема на дисертационния труд: „Народният речеви етикет на българите от Албания (в съпоставка с народния етикет в албанския език)“ (научен ръководител проф. Ив. Кочев)

Темата на дисертационния труд е значителна и актуална както за съвременния български език, така и за българската диалектология и за социолингвистиката. Авторката се занимава компетентно с непроучен досега диалектен материал, събран лично от нея на терен.

Дисертацията „Народният речеви етикет на българите от Албания (в съпоставка с народния етикет в албанския език)“ (176 стр.) на Миранда Х. Бело се състои от десет части: I. Увод (с. 3–17); II. Демографски и исторически данни за селищата с българско население, от говорите на които е ексцерпиран материал за изследването (с. 18–35); III. Функционални полета в народния традиционен етикет на българите от Албания (с. 36–92); IV. Класификация на народноетикетните конструкции на българите от Албания въз основа на най-честите опорни думи, участващи в тях (с. 93–120); V. Функционални полета в народния традиционен етикет на албанците (121–140); VI. Класификация на народноетикетните конструкции в албанския език въз основа на най-честите опорни думи, участващи в тях (141–147); VII. Съпоставка на народния етикет на българите от Албания с народния етикет на албанците (148–153); VIII. Заключение (154–160); IX. Библиография (161–167); X. Приложение (168–176).

В *Увода* се поставя *целта* на изследването – да бъде събран и ексцерпиран, описан и анализиран богат материал, свързан с народния етикет

от българските говори в Р Албания (с. Връбник (Девол), с. Шищавец (Гора), с. Стеблево (Голо Бърдо), с. Пустец (Преспа) и с. Бобошица (Корча), като изрично се отбелязва, че досега подобен материал не е събиран специално, а неговото публикуване би следвало да събуди несъмнен интерес (още повече, че българските говори в Албания са подложени на силното влияние на албански език). Отделни словесни народни формули са събирани и изследвани по други поводи с друга цел от различни специалисти като Маринов, Живков, Маджаров, Събева, Пантелеева, Цанков, Георгиева, Христов, Крумова-Цветкова, а в миналото от П. Р. Славейков, Н. Геров и др.

Основните задачи докторантката определя като: доизясняване на понятието народен етикет; събиране в максимално количество на материал за него; установяване на употребите на етикетните изрази от села в пет района, където живеят българи; създаване на база за установяване на проблема за евентуално влияние от чужди езици след сравнение и с материали от Р България; съпоставка на народния етикет на българите от Албания с този в албанския език (най-общо).

Както се вижда, поставените задачи са сериозни, немалко на брой и имат както теоретичен характер, така и приложен. Разбира се, при решението на първата задача – доизясняване на понятието *народен етикет* авторката се основава както на отделни бележки за съществуването на народен етикет, различен от официалния (срв. Хр. Пантелеева, Граматика на вежливата реч, 1994: 39, 63, 70 и др. автори), така и на собствени решения. Особено съществени са нейните изводи за народния етикет изобщо и за този в Албания *специално*, във финалната част Заключение, където сбито и отчетливо върху огромен материал са посочени най-характерните черти на този етикет, отнасящи се до неговия обхват, връзката му с обредността и ритуалността, с песенния фолклор, с галювността при съкратените форми за обръщение на личните имена и при демитутивите, с изводите за дефективността на думи за благодарност, с оригиналността на формулите, свързани със старостта и смъртта, с оригиналността за пожеланията към отиващите на училище (или в казармата), с богатството от „благи“ опорни думи, участващи в конструкциите, с липсата на съществени разлики на конфесионална основа, с отсъствието на новите форми, които могат да се открият на територията на Р България.

Може определено да се каже, че понятието, а с това и терминът *народен речев етикет* е изяснен убедително от докторантката Миранда Бело и това е

несъмнен влог в общата теория за народния речев етикет изобщо, тъй като за език като българския, който е с прекъснати аристократични традиции поради робството, въпросът е изключително важен и досега недокрай изяснен в теоретично отношение. Освен българските публикации по темата, авторката проследява и по-важните проучвания, посветени на проблематиката в албанската лингвистична литература, които не са никак малко.

Що се отнася до приложната част, обхващаща останалите глави, трябва да се подчертае, че материалът е скрупулъзно събран и прави отлично впечатление с типологичната подредба, с която е изложен. При *поздравите* е налице делитба: поздрави при среща, поздрави при раздяла; при *обръщенията и наименованията*: роднински обръщения за роднини и за нероднини; специализирани форми за изразяване на роднински отношения. Посочени са чуждиците за изразяване на благодарност, поднасянето на извинения (стари и нови); комплиментите и похвалите и многобройните пожелания и благопожелания от всички области на живота на селяка: трудови (селскостопански); благопожелания, свързани с отглеждането на домашните животни; ритуални (празнични) – годежно-сватбени (най-много); коледни; новогодишни; мартенски и др. пожелания.

Оригинални са поздравите за покупки, за отнасяне на чеиза, при тръгване на училище и в казармата и пр.

Добър е замисълът за класификация на народноетикетните конструкции въз основа на най-честите опорни думи, участващи в тях (както за български, така и за албански език). От фразите проличава естествената и искрена доброта на българина, за когото етикетната конструкция не е пустословие, а е изпълнена с най-светли чувства.

Съпоставката на народноетикетните конструкции на българите от Албания с тези на съседите им албанци е пунктуална, проследяват се най-често използваните опорни думи в конструкциите и в двата езика, посочва се общия паралингвистичен елемент между българите в Албания и албанците – ръкуването, което често е съпроводено и с целуване по бузите като знак на близост. При българите от Албания със сигурност този елемент е заимстван от албанците и който не се среща при другите българи.

В Заключение то ясно, сбито и точно са представени резултатите от изследването. Важен е изводът на Миранда Бело, че има „съществени *разлики* в количествените характеристики от различните тематични области на народния речев етикет. *Докато (благо)пожеланията и поздравите съставляват най-обемната му част, благодарностите се намират в неговата периферия – с най-малко изразни средства, и то от чужд произход (с опорни думи сполай, шукюр, фала).*“

Съществено е наблюдението, че формулите, свързани със *старостта и смъртта* образуват специална тематично етикетна област. Те са малко или почти непознати в говорите от българската държавна територия. Странни са „благопожеланията“ от типа „Да си умбриш колайно! Да те зева Госпу кый шо си бараш! Да си имаш късмет да си умбриш кый шо бараш!“

Докторантката Миранда Бело има 5 публикации по темата на дисертацията. Авторефератът отговаря изчерпателно на съдържанието на дисертацията, адекватно са отразени основните постановки и научните приноси.

Представената дисертация е оригинален научен труд, който съдържа нов, непознат материал. Изследването е с безспорен принос както в теоретично, така и в практическо отношение.

Убедено препоръчвам на научното жури да присъди на Миранда Хусни Бело общообразователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Общо и сравнително езикознание“, професионално направление 2.1 Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки

16. 11. 2020 г.

доц. д-р Лиляна Василева:

София